

Sfântul Maxim Grecul

**Despre erorile musulmanilor,
latinilor și luteranilor**

Traducere din limba rusă de
ȘTEFAN PÎNTEA

Studiu introductiv, note și ediție îngrijită de
DRAGOȘ DÂSCĂ

Colecția *Apologetica*

Seria *Izvoare*

4

Cuprins

Studiu introductiv: SFÂNTUL MAXIM GRECUL – FILOLOG, TEOLOG, MĂRTURISITOR (Dragoș Dâscă)	9
ÎMPOTRIVA EREZIEI MUSULMANILOR ȘI A LUI MAHOMED, CEL CARE A NĂSCOCIT-O	55
Semnele credinței adevărate	56
Pilde de propovăduitori credincioși ai cuvântului lui Dumnezeu	56
Mahomed nu a fost un proroc ales de Dumnezeu	60
Către Mahomed care a primit gândul diavolului că Iisus nu este Dumnezeu	68
Falsa credință în Evanghelie a lui Mahomed	72
Mahomed este un fals profet și un potrivnic lui Hristos	78
Mahomed nu a fost vestit de vreun proroc sau înțelept din vechime	83
Mahomed este un înaintemergător al antihristului	85
Dovedirea hulei lui Mahomed împotriva lui Hristos	89
Păruta evlavie a lui Mahomed	91
Să avem nădejde: Mahomed nu va birui făgăduința Evangheliei	96
ÎMPOTRIVA LUI MAHOMED, CEL CE LUPTĂ ÎMPOTRIVA LUI DUMNEZEU; TOT AICI CUVÂNT DESPRE SFÂRȘITUL VEACULUI ACESTUIA	97
Înșelarea mahomedanilor s-a răspândit în lume – semn al lepădării de credință și al sfârșitului	98
Tâlcuirea pildei smochinului neroditor	101
Păstorilor acestui veac nu le mai pasă de credință și de turma lor	103
Creștinii să nu deznădăduiască din pricina biruințelor trecătoare ale musulmanilor	106
În necazurile prezente, să-i avem ca pildă de răbdare pe creștinii de odinioară	108

RĂSPUNSUL CREȘTINILOR ÎMPOTRIVA MUSULMANILOR, CEI CARE HULESC CREDINȚA CREȘTINĂ	113
Mărturii din Evanghelie că Hristos este Fiul lui Dumnezeu împotriva musulmanilor, cei care neagă dumnezeirea Lui	115
Credința musulmanilor în Evanghelie este mincinoasă. Păzirea poruncilor iudaice nu îi va izbăvi de iad	118
Împotriva musulmanilor care zic că creștinii au trei dumnezei	119
Împotriva musulmanilor care zic că Hristos nu a avut fire dumnezeiască, ci a fost un simplu om	122
Dacă musulmanii se laudă că cinstesc Evanghelia, atunci ar trebui să se boteze	125
 CUVÂNT ÎMPOTRIVA LUTERANILOR DESPRE ÎNCHINAREA LA SFINTELE ICOANE	127
 CUVÂNT ÎMPOTRIVA CELOR CE O HULESC PE PREASFÂNTA NĂSCĂTOARE DE DUMNEZEU	135
 CUVÂNT DE LAUDĂ SFINȚILOR APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL; TOT AICI CUVÂNT CARE VĂDEȘTE NEADEVĂRUL	
CELOR TREI MARI EREZII LATINEȘTI	145
Respingerea învățaturii latine despre purgatoriu	148
Să nu încalcăm cuvântul Evangheliei	159
Crezul și învățăturile sfințelor sinoade nu trebuie schimbate	160
Împotriva ereziei „și de la Fiul”	163
Teologhisirea bazată pe rațiunea omenească este vătămătoare	165
Îndemn către latini la ascultare de învățătura Evangheliei	166
Erezia pâinii nedospite	167
 CUVÂNT ÎMPOTRIVA NĂSCOCIRII MINCINOASE A LUI NICOLAE NEAMȚUL, DESPRE UNIREA ORTODOCȘILOR CU LATINII	171
Nicolae susține că unirea dintre Biserici este posibilă	173
Unirea este de dorit, dar numai când Roma se va întoarce la credința Sinoadelor Ecumenice	174
Erorile lui Nicolae care îl aseamănă cu ereziarhii din vechime	179
Erezia <i>Filioque</i>	182

Erezia purgatoriului	183
Nu se poate face unire dacă nu este mărturisită credința Apostolilor și a Părinților	185

CUVÂNT ÎMPOTRIVA LATINILOR, CĂ NU TREBUIE SĂ ADĂUGĂM SAU SĂ SCOATEM CEVA DIN DUMNEZEIASCA MĂRTURISIRE DE CREDINȚĂ CREȘTINĂ, CEA NEPRIHĂNITĂ ȘI ADEVĂRATĂ (I)	189
Învățătura eretică este întuneric duhovnicesc	191
Nicolae, asemenea latinilor, hulește Duhul Sfânt	192
Maxim nu vorbește de la sine putere, ci folosind cuvintele Părinților	193
Este un păcat cumplit a schimba ceva în învățătura de credință	195
Latinii au schimbat învățătura de credință urmând silogisme filozofilor păgâni	198
Mărturie din Sfântul Dionisie Areopagitul împotriva ereziei latinești	201
Sinoadele Ecumenice și Sfinții Părinți îi vădesc de erezie pe latini	204
Papa Leon s-a împotrivit adaosului „și de la Fiul”	211
Crezul nu trebuie schimbat	212

CUVÂNT ÎMPOTRIVA LATINILOR, CĂ NU TREBUIE SĂ ADĂUGĂM SAU SĂ SCOATEM CEVA DIN DUMNEZEIASCA MĂRTURISIRE DE CREDINȚĂ CREȘTINĂ, CEA NEPRIHĂNITĂ ȘI ADEVĂRATĂ (II)	215
Apusenii prețuiesc mai mult cuvintele lui Aristotel decât Scriptura	215
Latinii au schimbat învățătura Evangheliei și a Părinților despre Duhul Sfânt	216
Apostolii au primit la început doar puteri parțiale, iar Duhul Sfânt abia la Cincizecime	219
Fiul nu Îl purcede pe Duhul	222
Mărturii din Părinții Bisericii că Duhul purcede doar de la Tatăl	224
Duhul Sfânt este trimis de Tatăl, nu de Fiul	227
A crede că Duhul purcede de la Fiul este asemenea ereziei lui Macedonie	230
Mărturia Sfântului Fotie	233
A crede că Duhul purcede de la Fiul este asemenea ereziei lui Sabelie	234

Mărturia Sfântului Grigorie de Nazianz	236
Mărturia Sfântului Ioan Gură de Aur	237
Taina Sfintei Treimi nu poate fi explicată prin știința omenească	238
Însușirile personale ale Ipostasurilor Treimii nu trebuie confundate	245
 CUVÂNT DESPRE PURCEDEREA SFÂNTULUI DUH,	
ÎMPOTRIVA LUI NICOLAE LATINUL	257
Mândria și părerea de sine nasc gânduri eretice	258
Nu trebuie confundate însușirile Ipostasurilor	259
Duhul purcede doar de la Tatăl	262
Trimiterea Duhului nu este aceeași cu purcederea Lui	266
<i>Filioque</i> neagă egalitatea Persoanelor Treimii	269
 CUVÂNTARE ÎN CARE SE VĂDEȘTE, ÎN PARTE, CREDINȚA CEA REA A	
LATINILOR; CUVÂNT ÎMPOTRIVA ALMANAHULUI CARE A VESTIT	
CĂ VA FI POTOP PESTE TOATĂ LUMEA,	
MAI GROAZNIC DECÂT A FOST VREODATĂ	273
Să nu ne călăuzim viața după știința astrologiei	275
Despre inovația primatului papal	279
Sfinții din vechime s-au împotrivit ereziei <i>Filioque</i> și folosirii azimelor	280
Să nu ne încredem în zodii și astrologie	282
Nu va mai fi un al doilea potop cum a fost în timpul lui Noe	286
Înțelepciunea lumească duce la erezie	291
 RĂSPUNS CĂTRE NICOLAE LATINUL	
Crezul era același pentru toți creștinii. Latinii l-au modificat prin adăugirea „și de la Fiul”	296
Deosebirea dintre darurile duhovnicești date apostolilor și purcederea Duhului din Tatăl	298
Sfinții papi din vechime s-au împotrivit modificării crezului	302
Căsătoria nu trebuie să fie un impediment pentru primirea preoției	304
La Euharistie trebuie folosită pâine dospită, nu azime	305
Să ne ferim de eretici și învățăturile lor	308
 INDICI	313

SFÂNTUL MAXIM GRECUL – FILOLOG, TEOLOG, MĂRTURISITOR

Studiu introductiv

Pentru mulți, Sfântul Maxim Grecul (cca 1470-1556) poate să pară o personalitate exotică, stranie, tocmai fiindcă persoana și opera sa sunt puțin cunoscute nu doar în spațiul teologic românesc, ci și în cel occidental. Acest lucru se datorează faptului că majoritatea surselor primare despre viața sa au fost scrise în slavonă, iar operele sale au supraviețuit doar în limbile slavonă și rusă, cu excepția unor mici scrieri în greacă din perioada athonită. În paginile următoare vom încerca să prezentăm pe scurt viața și opera Sfântului Maxim Grecul, referindu-ne la cele mai importante aspecte din activitatea sa misionară.

Evaluând amploarea informațiilor din slavonă și rusă despre Maxim și dificultatea discernerii adevărului de hagiografie sau chiar de mistificarea rău-voitoare, istoricul Élie Denisoff asemenea încercarea identificării datelor biografice reale ale sfântului cu cea de a desluși cu vederea trunchiul unui copac acoperit de o mulțime de crengi lungi și pline de frunze.¹ În urma unor ample cercetări², Denisoff a ajuns la concluzia că

¹ Cf. Élie Denisoff, *Maxime le Grec et l'Occident: contribution à l'histoire de la pensée religieuse et philosophique de Michel Trivolis*, Desclée de Brouwer, Bibliothèque de l'Université, Paris, Louvain, 1943, 23. Fără să exagerăm, putem spune că această lucrare a reprezentat punctul de cotitură în cercetarea vieții și operei Sfântului Maxim Grecul.

² Denisoff însuși a avut ca punct de plecare cartea istoricului rus Vladimir Stepanovici Ikonnikov, *Максим Грек и его время. Историческое исследование [Maxim Grecul și vremea sa. Un studiu istoric]*, Tipografia Universității Imperiale

ÎMPOTRIVA EREZIEI MUSULMANILOR ȘI A LUI MAHOMED, CEL CARE A NĂSCOCIT-O

După măsura credinței cea drept-slăvitoare care sălășluiește întru mine și după cât a ajutat și harul Duhului Sfânt am reușit deja să scoatem în evidență greșelile credinței celei rele a iudeilor, precum și ereziile elinești și latinești cele pline de necuviință.¹ Însă, dacă vom lăsa nedescoperită necurata și diavoleasca înșelăciune a neînțelepților agareni², nu suntem vrednici de nicio laudă, ci chiar dimpotrivă, toți care vor auzi aceasta ne vor osândi și ne vor învinui de o gravă nepăsare și de slăbire a evlaviei celei dumnezeiești spre tot lucrul bun în credința cea adevărată. De aceea, chemând harul cel nemăsurat al Mângâietorului, al Duhului Sfânt, să purcedem, cu ajutorul lui Dumnezeu, să vorbim în apărarea credinței celei plăcute lui Dumnezeu și lipsite de orice greșală, singura adevărată și mântuitoare.

¹ Scrierile despre ereziile latinești/apusene, în volumul de față, 127-312. [n.ed.rom.]

² În literatura patristică, musulmanii mai sunt numiți agareni și ismaeliteni, adică descendenții din Agar și Ismael; despre acesta din urmă se spune în Biblie: „Acela va fi ca un asin sălbatic între oameni; mâinile lui vor fi asupra tuturor și mâinile tuturor asupra lui” (Fc. 16, 12). [n.ed.rom.]

SEMNELE CREDINȚEI ADEVĂRATE

Există mai multe semne care pot demonstra că o credință este cea adevărată și mântuitoare și că este plăcută lui Dumnezeu, dar, dintre acestea, trei caracteristici sunt necesare mai mult decât celelalte; prin acestea trei pot fi dovedite dreptatea și adevărul credinței celei bune. Esența lor poate fi rezumată astfel: dacă, într-adevăr, Dumnezeu, Creatorul și Stăpânul tuturor a întemeiat această credință; dacă cel prin care Dumnezeu a trimis-o în viață și în lume este drept, cuvios și plin de toată înțelepciunea și cugetarea cea bună, și cea de-a treia: dacă legile acestei credințe sunt în concordanță cu toate dogmele și poruncile cele existente deja de veacuri, ale prorocilor și apostolilor și ale sfinților noștri părinți și învățători.

PILDE DE PROPOVĂDITORI CREDINCIOȘI AI CUVÂNTULUI LUI DUMNEZEU

Martorii cei mai vrednici de crezare ale acestor cuvinte sunt Avraam, Moise și cei ce au fost după ei, în diferite timpuri, dumnezeiești proroci și Însuși Hristos, Care i-a ales mai înainte pe aceia pentru desăvârșirea virtuții și pentru curăția lor și i-a umplut de toată înțelepciunea și rațiunea, făcându-i legiuitori ai vieții celei plăcute lui Dumnezeu. El Însuși deci a împlinit cele stabilite de ei, chiar dacă legile acelea erau nedesăvârșite din cauza neputinței oamenilor de atunci, și le-a pecetluit cu putere dumnezeiască. Alegându-l pe fericitul Avraam, laudându-l și binecuvântându-l pentru cugetarea sa cea cuviincioasă și pentru râvna cea vrednică de laudă cu care l-a vădit de nedreptate pe tatăl său, care se făcuse învățător al necurăției pentru ceilalți oameni, iar pe idolii cei făcuți de el i-a dărâmat, cunoscându-l el

lumina cea fără de soare, pe când Lumina cea desăvârșită este legea Evangheliei ca fiind cea care îl face pe om „săvârșit după Dumnezeu” și care îl înalță până la bunătatea cea dintru început a Preamilostivului Dumnezeu, Care l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa.

MAHOMED NU A FOST UN PROROC ALES DE DUMNEZEU

După ce am spus cele de cuviință despre Hristos Mântuitorul și despre credința cea adevărată întărită de El, să purcedem, cu ajutorul lui Dumnezeu, în a vădi de necurăție pe Mahomed. La începutul acestei cuvântări, am menționat că există trei semne care trebuie neapărat să fie caracteristice credinței celei mântuitoare și lipsite de păcat în Dumnezeu, adică: dacă Însuși Dumnezeu a întărit această credință, dacă cel prin care Dumnezeu, stăpânitorul tuturor, a descoperit-o în lume este cuvios și drept și plin de toată înțelepciunea, și dacă este conformă aceasta cu toate dogmele și învățăturile prorocilor și apostolilor insuflați de Dumnezeu.

Să lăsăm la o parte analizarea primei și celei de a treia caracteristici și să ne îndreptăm privirea întâi de toate asupra celei de a doua, căci după ce această caracteristică va fi explicată, atunci și celelalte vor deveni clare de la sine.

Voi începe, așadar, în felul următor: acest bărbat lingușitor și înaintemergător al necuratului antihrist la început nu avea nicio părtașie cu buna cuviință și nu avea niciun fel de înțelepciune sau educație sau învățătură. Acest lucru este foarte clar demonstrat prin istorisirile care există despre el și pe care le-am auzit de la bărbați vrednici de crezare care cunosc viața acestui om. Aceștia povestesc că el era servitor la un oarecare ismaelitan bogat din Arabia, fiind responsabil de transportul mărfurilor și adeseori era plătit pentru a pleca în Palestina și în Siria cu

CĂTRE MAHOMED CARE A PRIMIT GÂNDUL DIAVOLULUI CĂ IISUS NU ESTE DUMNEZEU²⁸

Oricine ar putea să i se adreseze spunându-i: „Dacă tu consideri dumnezeiasca Evanghelie a lui Hristos cea vrednică de închinare ca fiind coborâtă din cer, numind-o astfel dreaptă și corectă, atunci de ce te împotrivești acesteia, dacă ea mărturisește clar despre dumnezeirea lui Hristos spunând: «La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu»²⁹? Nu ai auzit, oare, că Cel care a fost la început la Dumnezeu, adică Logosul, este Dumnezeu asemenea lui Dumnezeu-Tatăl, Cel ce L-a născut pe El din veci? Tu însă, o, născocitorule, de ce pui la îndoială dumnezeirea Lui și Îl numești doar om sfânt și doar un proroc mai mare între proroci? Iar că Cuvântul nu este doar Dumnezeu, ci și Creatorul a toate, ascultă cu înțelepciune ce spune în continuare Sfânta Evanghelie: «Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut»³⁰. Dacă prin El toate au venit la existență, cele văzute și nevăzute, atunci cum poți să-L numești om creat, spune, o, om întunecat? Poate, oare, omul să creeze cerul și pământul și toate celelalte ce sunt în ele: marea, lacurile, puterile vânturilor și, înainte de toate, miile de puteri îngerești?

Dacă tu crezi cu adevărat că dumnezeiasca Evanghelie este trimisă din cer și că aceasta este într-adevăr dreaptă, cum tot spui în nenumărate locuri, precum și noi credem, atunci încetează să mai rostești hulă împotriva lui Hristos, numindu-L om simplu pe El, Care a fost mai înainte de veci la Dumnezeu, pe Dumnezeu-Cuvântul, ci mărturisește că este Dumnezeu

²⁸ Pentru pasajele din Coran la care face referire Maxim vezi notele 96 și 97, la 89-91. [n.ed.rom.]

²⁹ In 1,1-2.

³⁰ In 1, 3.

desăvârșit asemenea lui Dumnezeu-Tatăl din Care S-a născut. Totodată, recunoaște că El este și om desăvârșit Care S-a întrupat în vremurile cele mai de pe urmă din Duhul Sfânt și din Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria, fiind din seminția lui David, iar nu din Miriam, sora lui Moise, așa cum din prostie și nesimțire vorbești în gol, om neștiutor. De la Moise și sora sa Miriam au trecut 1480 de ani până la nașterea după trup a lui Iisus Hristos, Cel ce este Dumnezeu asupra tuturor, Care cu naștere trupească S-a născut în timpul Cezarului August și Care S-a botezat în cea de a 15-a vară a împărăției Cezarului Tiberiu, după cum mărturisește și dumnezeiasca Evanghelie după Luca³¹. Iar Evanghelia după Ioan mărturisește clar: «Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi»³². Auzi oare, tu, cel ce ești lipsit de orice simțire, că Cuvântul lui Dumnezeu, până atunci fără de trup, S-a făcut trup, adică S-a făcut om întru totul, afară de păcat și «S-a sălășluit între noi», adică precum un om deplin a trăit împreună cu noi, oamenii, mâncând și bând și vorbind împreună? «Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr»³³. Când am văzut slava Lui? Atunci când cu dumnezeiasca Sa putere a izgonit diavoli din cei pe care îi chinuia; atunci când pe cei neputincioși i-a curățit numai cu cuvântul; atunci când orbilor le-a dăruit vedere, când pe cei șchiopi i-a făcut să meargă, pe cei bolnavi și pe cei uscați i-a făcut sănătoși, pe cei morți i-a înviat ca și cum i-ar fi trezit din somn; atunci când pe Muntele Tabor a arătat ucenicilor Săi frumusețea bunătății Sale dumnezeiești și a primit de sus mărturisire de la Tatăl Care a spus: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L»³⁴.

³¹ Cf. Lc. 3, 1. [n.ed.rom.]

³² In 1,14.

³³ In 1, 14.

³⁴ Mt. 17, 5.

«Domnul a zis către Mine: 'Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut! Cere de la Mine și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta și stăpânirea Ta marginile pământului. Le vei paște pe ele cu toiag de fier; ca pe vasul olarului le vei zdrobi!'»⁴³, adică pe cei care neagă dumnezeirea Sa și nu se închină adevărului propovăduit de dumnezeiasca Evanghelie. O, de te-ar fi zdrobit și pe tine, om necurat și blasfemiator, în clipa în care te-ai născut! Mai bine ți-ar fi fost de nu te-ai fi născut, sau, de te-ai și născut, să fii nimicit cu acest toiag care paște animalele pe pajiști și pe ape, și care vestește liniște și pace celor ce se închină adevărului evanghelic, iar pe cei ce neagă acest adevăr îi zdrobește cu totul și îi osândește la chinuri veșnice de care tu te-ai și învrednicit deja și ești cel mai mare moștenitor al lor, împreună cu toți cei ce ți-au urmat.”

Cred că am spus suficiente lucruri pentru a demonstra dumnezeirea lui Iisus Hristos Mântuitorul și dumnezeiasca Sa putere și stăpânire asupra tuturor. Acum aș vrea să vorbesc puțin și despre celelalte ticăloșii propovăduite de acest Mahomed și, cu ajutorul lui Dumnezeu, să demonstrez faptul că, într-adevăr, el este un lup viclean îmbrăcat în blană de oaie, fiind un înaintemergător și propovăduitor al antihristului.

FALSA CREDINȚĂ ÎN EVANGHELIE A LUI MAHOMED

Spune deci, tu, care ești cel mai neînțelept dintre toți: dacă lauzi în cuvinte Sfânta Evanghelie, atunci de ce nu poruncești ucenicilor tăi să se boteze în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, așa cum a poruncit Iisus Hristos, Dumnezeuul tuturor, în Evanghelia de la Matei, spunând ucenicilor Săi: „Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească

⁴³ Ps. 2, 7-9.

toate câte v-am poruncit vouă⁴⁴, precum și în Evanghelia de la Marcu: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui⁴⁵? Dar tu, din nemăsurata-ți nerușinare, vei îndrăzni să spui: „Și eu poruncesc cu tărie celor ce-mi urmează să se spele cu apă curată de câteva ori pe zi”. Împotriva acestui argument hulitor îți voi spune că, în primul rând, cine ești tu, omule, sau cine te crezi de îndrăznești să schimonosești această a doua poruncă – a Tainei Curăției –, mărturisită de Evanghelia cea lipsită de vreo prihană a credinței ortodoxe? Oare ești tu mai mare decât Ioan Botezătorul, care a fost trimis de Însuși Dumnezeu să propovăduiască poporului iudeu botezul pocăinței spre iertarea păcatelor și care spunea celor ce se botezau: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine; Lui nu sunt vrednic să-I duc încălțămintea; Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc⁴⁶”?

Tu de cine ești trimis? Este evident că însuși diavolul este cel ce te-a trimis, ca să strici propovăduirea Evangheliei, căci el este cel ce urăște această propovăduire, întrucât ea risipește orice ispită și pedeapsă împotriva celor binecredincioși și face ca puterile sale pornite împotriva neamului omenesc să fie cu adevărat nemernice; pentru aceasta ai și fost trimis de el. Numai cu apă lipsită de orice putere speli de câteva ori pe zi partea din afară a vasului, interiorul însă rămâne plin de toată netrebnicia și fărădelegea, după cum spune Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos despre farisei și cărturari⁴⁷, cei cu care și tu te asemeni. Ioan Botezătorul a botezat doar cu apă, Hristos însă botează cu Duhul Sfânt și cu foc – nu cu acest foc material pe care îl avem noi, ci cu focul dumnezeieștii iubiri, cea care curăță sufletul și inima celor credincioși de toată necurăția păcătoasă și-i face pe ei văzători de Dumnezeu. Și dacă botezul lui Ioan,

⁴⁴ Mt. 28, 19-20.

⁴⁵ Mc. 16, 16.

⁴⁶ Mt. 3, 11.

⁴⁷ Cf. Lc. 11, 39. [n.ed.rom.]

cel care a fost mai mare decât toți prorocii, botez care se săvârșea doar cu apă, nu împărtășea celor ce se botezau nici iertarea păcatelor, nici pe Duhul Sfânt, după cum spune și Însuși Iisus Hristos ucenicilor Săi: „Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile”⁴⁸, cum poți gândi, o, Mahomed, că doar cu apă poți să te cureți pe tine și pe ucenicii tăi de întinăciunea inimilor voastre, fără a vă boteza în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh? Cum vă curățați de păcătoșenia voastră, dacă nu veți crede cu tot sufletul că Cel ce S-a răstignit de voie, Iisus Hristos, este Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel deoființă cu Tatăl, Cel ce a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși? Cel Unul-Născut explică aceasta foarte clar în Evanghelia de la Ioan, spunând: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”⁴⁹. Și în cele ce urmează, iarăși zice: „Cel ce crede în El nu este judecat, iar cel ce nu crede a și fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia-Născut, Fiul lui Dumnezeu”⁵⁰. Același lucru îl mărturisește despre El și Botezătorul Ioan: „Cel ce crede în Fiul are viață veșnică, iar cel ce nu ascultă de Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el”⁵¹. În virtutea celor ce s-au spus mai sus, mânia lui Dumnezeu se va coborî asupra ta, mai mult decât asupra ereticilor celor dinainte de tine, întrucât tu nu doar că negi dumnezeirea Celui Unul-Născut, ci și însăși propovăduirea Evangheliei o schimonosești în tot chipul și cauți, prin diferite mijloace, să faci rău credinței creștine și pornești războinic împotriva ei. Oare cât neadevăr, câte fapte nerușinate și câtă fărădelege nu există în scrierile și poveștile tale mincinoase?! Dar, ca să nu înșiruiesc toate învățăturile tale nelegiuite și prin aceasta să întinez gândurile celor binecredincioși

⁴⁸ Fapte 1, 5.

⁴⁹ In 3, 16.

⁵⁰ In 3, 18.

⁵¹ In 3, 36.

cu murdăria nemăsurată a învățăturilor tale, voi aduce aici ca exemplu doar două sau trei dintre ele ca astfel să te vădesc de ticăloșie, și astfel voi încheia cuvântarea.

Prin urmare, dacă tu crezi că dumnezeiasca Evanghelie este vrednică de cinste și este cu totul dreaptă și propovăduiește adevărul, de ce scornești legi împotriva ei? În Sfânta Scriptură găsim cuvânt împotriva saducheilor: „Vă rățăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu. Căci la înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer”⁵². Tu însă întărești lege potrivnică, făgăduind ucenicilor tăi multe fecioare preafrumoase, care sunt pregătite de Dumnezeu pentru ziua învierii, precum și că aceștia se vor învrednici de spurcată și dobitocească împreunare și încă înaintea lui Dumnezeu.⁵³ O, câtă ticăloșie! Cu adevărat groapă deschisă este grumazul tău⁵⁴, omule necurat, grumaz care vomită în afară toată ticăloșia, necurăția dobitocească, tot mirosul nesuferit și hula demonică împotriva lui Dumnezeu, cu care urgisești împotriva Lui, spunând că Dumnezeu se bucură, văzând faptele voastre nerușinate. Cu adevărat, diavolul cel mai rău și urâtor de Dumnezeu,

⁵² Mt. 22, 29-30.

⁵³ Despre fecioarele făgăduite de Allah credincioșilor săi, vezi Coranul, Sura 38 *Sad*, 50-2: „Grădinile Edenului cu porțile deschise pentru ei, unde, rezemați, vor cere ei fructe din belșug și băuturi. Și vor avea ei [fecioare] frumoase, cu priviri curate, toate deopotrivă.” Sura 44 *Ad-Dukhan*, 54: „Și le vom da Noi ca soațe hurii [fecioare] cu ochii mari..” Sura 55 *Al-Jathiya*, 55-6, 70-2: „Așadar, pe care dintre binefacerile Domnului vostru le tăgăduiți? În ele sunt [hurii] neprihănite, pe care nu le-au atins înainte de ei nici oameni, nici djinni.” „În ele se află fecioare virtuozitate și frumoase. [...] Hurii retrase în corturi.” Sura 56 *Al-Waqi'a*, 12, 22-4, 36-8: „În Grădinile plăcerilor [...vor avea] și hurii [fecioare] cu ochi mari asemenea mărgăritarelor ascunse drept răsplată.” „Noi le-am creat pe ele [pe hurii/fecioarele făgăduite] desăvârșite, mlădioase și toate de o vârstă, pentru oamenii mâinii drepte” Sura 78 *Al-Naba'*, 31-3: „Însă pentru cei evlavioși va fi o izbândă: Grădini și struguri, [fete frumoase] cu sânii rotunjiți – toate la fel de tinere.” *Traducerea sensurilor Coranului cel sfânt în limba română*, traducere realizată și aprobată de Liga Islamică și Culturală din România, ediția a VI-a rev., Editura Islam, București, 2015, la 456, 498, 533-5, 583. [n.ed.rom.]

⁵⁴ Ps. 5, 9.

CUVÂNT ÎMPOTRIVA
NĂSCOCIRII MINCINOASE A LUI
NICOLAE NEAMȚUL¹,
DESPRE UNIREA ORTODOCȘILOR CU LATINII

[Cuvânt înainte al acestei cuvântări, scris de un autor necunoscut și care poate fi întâlnit atât în manuscrise cât, și în versiunea academică tipărită sub titlul *Cuvânt despre Nicolae Neamțul*:

Acest Nicolae Bülow a trăit vreme îndelungată în binecuvântatul oraș Moscova, la începutul celui de-al optulea mileniu de la

¹ Nicolaus Bülow sau Bulev, poreclit „Nemchin” (Бюлев/Немчин: „Neamțul” sau „Apuseanul/Latinul”) fiindcă era de origine germană, a fost doctorul personal al cneazului Vasili III, care beneficiase de o educație apuseană de la mama sa, prințesa bizantină Sofia Paleologhina. Bülow a militat pentru unirea Bisericii Ortodoxe cu Roma, activitatea sa în acest sens fiind motivul pentru care Maxim Grecul a scris câteva lucrări menite să combată prozelitismul latin de la curtea moscovită. Cf. Donald W. Treadgold, „The Meeting of Moscow and Rome in the Reign of Vasiliij III”, în Andrew Blane (ed.), *The Religious World of Russian Culture. Russia and Orthodoxy: volume II. Essays in Honor of Georges Florovsky*, Mouton & Co. N.V, Haga-Paris, 1975, 63, 67. Vezi și Nina Vasilevna Sinițina, Максим Грек [Maxim Grecul], Tipografia Noua Gardă, Moscova, 2008, 149. În sursele ruse este menționat cu numele Lübchanin (Любчанин), adică provenea din Lübeck, Germania, cf. Tat'jana V. Chumakova, „Немецкие влияния в культуре допетровской Руси. Медицина”, în *Русско-немецкие связи в биологии и медицине*, vol. 4, Borei art, Sankt Petersburg, 2002, 5-14, în Ovanes Akopyan, *Debating the Stars in the Italian Renaissance. Giovanni Pico della Mirandola's Disputationes adversus astrologiam divinatricem and Its Reception*, Brill, Leiden-Boston, 2021, 166. [n.ed.rom.]

facerea lumii, în zilele binecredinciosului împărat marele cneaz Vasile Ivanovici al întregii Rusii și se bucura de o mare cinste în fața împăratului pentru arta doctoricească cu care se îndeletnicea. Dar, având scopuri meschine, a scris o cuvântare plină de toată viclenia despre unirea credinței grecești cu cea romană. În acest cuvânt, el, fățarnic fiind, laudă credința noastră, iar despre erezia latinească (din cauza căreia suntem și despărțiți de ei, de latini) a ezitat să vorbească vicleanul. Însă, monahul Maxim, auzind de acest cuvânt al său mincinos, s-a întrarmat împotriva capcanelor lui cu harul Duhului Sfânt și a scris această cuvântare.]

Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, pe lângă toate celelalte porunci și învățături mântuitoare pe care ni le-a propovăduit ca să ne povățuiască pe cărarea cea neclintită și lipsită de păcat, a mai adăugat și următoarele: „Feriți-vă de proroci mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori”². După care, învățându-ne cum să-i recunoaștem și să ne păzim nevătămați de lucrările lor, Iubitorul de oameni adaugă: „După roadele lor îi veți cunoaște”³. El numește „proroci mincinoși” pe toți învățătorii fățarnici, adică ereticii care vorbesc din pânțelele lor, din trupeasca înțelepciune, iar nu după poruncile evanghelice, prin cuvântări deșarte pline de șiretlicuri. Roadele lor sunt nu doar cuvintele sau faptele acestora, ci și învățătura pervertită ascunsă în adâncul scrierilor lor. Precum Hristos și dumnezeiescul Apostol Pavel vestește despre aceștia în Epistola a doua către Corinteni: „Unii ca aceștia sunt apostoli mincinoși, lucrători vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos”⁴ și celelalte cuvinte asemenea.

² Mt. 7, 15.

³ Mt. 7, 15.

⁴ II Cor. 11, 13.

NICOLAE SUȘTINE CĂ UNIREA DINTRE BISERICI ESTE POSIBILĂ

Unul dintre aceștia este și acest viclean Nicolae Neamțul, care a viețuit timp îndelungat în mijlocul binecredinciosului popor rus și s-a străduit din toate puterile să-l despartă de credința ortodoxă pe care a primit-o de la strămoșii săi. Pe lângă mulțimea de minciuni pe care le-a propovăduit, evidențiem un neadevăr pe care l-a scris într-o cuvântare a sa despre așa-zisa unire între ruși și latini, străduindu-se să demonstreze faptul că credința unora și a celorlalți este aceeași. El încearcă să demonstreze aceasta, întemeindu-și argumentele pe faptul că și rușii, și latinii Îl recunosc pe Iisus Hristos ca fiind Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat; că și unii, și ceilalți săvârșesc botezul asemănător, prin întretaia cufundare în apă, în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh; că se săvârșește botezul în apă, iar nu în altă substanță și că mărturisirea de credință este aceeași la ambele popoare. După aceasta, încercând cu și mai mare insistență să demonstreze că Biserica Latină întru totul propovăduiește corect taina dreptei credințe, spune că așa cum a preluat propovăduirea credinței de la chiar Sfinții Apostoli și învățăturile de la Sfinții Părinți, adică dogmele credinței binecredincioase, la fel le și păstrează neschimbate.

Dacă Biserica Latină cu adevărat a gândit și a păzit învățăturile de credință așa cum afirmă sofistul mincinos Nicolae, atunci ar fi fost cu totul cuviincios și de trebuință să ne unim cu ei, asemenea fraților, și, lăsând la o parte orice polemică și ceartă, să viețuim în pace și unitate cu ei. Dar, fiindcă Nicolae s-a dovedit a fi mincinos referitor la multe afirmații, în special când spune că Biserica Apuseană păstrează neschimbat tainele și dogmele teologice pe care le-a primit de la Sfinții Apostoli și de la de Dumnezeu insuflații Părinți, pe care le numește mădulare, atunci, cu ajutorul lui Dumnezeu, să analizăm cu atenție sofismele